

הוועד הישראלי לאונסקו
ISRAEL NATIONAL
COMMISSION FOR UNESCO
اللجنة الإسرائيلية لليونسكو

**Kibbutzim College of Education
Technology and the Arts**
Institute for Progressive Education
UNESCO Chair for Humanistic Education

סמינר הקיבוצים
המכללה לחינוך לטכנולוגיה ולאמנויות
המכון לחינוך מתקדם
קתדרת אונסקו לחינוך הומניסטי

דו"ח להנהלה

25 בינואר 2010

המכון לחינוך מתקדם

הגות, מחקר ומעשה בחינוך

Institute for Progressive Education

Thought, Research and Practice in Education

המכון לחינוך מתקדם במכללת סמינר הקיבוצים הוקם בשנת 2010, וזאת במהלך של איגום יחידות ומרכזים שעסקו בתחומים מגוונים של הגות, מחקר ומעשה חינוכי. יוזמה זו התבססה על ההכרה שקידום משמעותי של החינוך אפשרי רק על היסודות של **שיח אקדמי בין-תחומי** (גישות הגותיות, פרשניות, איכותניות וכמותיות) ושל שיתופי פעולה והפריה הדדית בין אלה שמומחיותם **בדעת העיונית-תיאורטית** לאלה המצטיינים **בתבונה המעשית-פדגוגית**. התוצרים שאליהם מכוון המכון, כוללים: מחקרים ופרסומים אקדמיים, ניירות עמדה ובימות דיון, דגמים חינוכיים ותוכניות לימוד – הן בכתובים והן ביישומים הלכה למעשה במוסדות חינוך.

ברוח המסורת שלאורה פועלת מכללת סמינר הקיבוצים כבר למעלה משבעים שנה, המכון לחינוך מתקדם אינו ניטראלי בהשקפת עולמו ואינו מסתגר במגדל שן אקדמי. הוא מבקש לבסס ולהפיץ את הרעיונות והפרקטיקות של **החינוך המתקדם** על שני המובנים הידועים שלו:

- **בזיקה לאידיאלים ההומניסטיים של הנאורות והקידמה** – בדעת המדעית והחשיבה הביקורתית, בתרבות הדמוקרטית ובזכויות האדם, בצדק החברתי ובקיימות הסביבתית;
- **בזיקה לעקרונות של החינוך הפרוגרסיבי** – גישה הוליסטית ולמידה פעילה וחוייתית, מעורבות חברתית ואזרחות דמוקרטית, הוראה דיאלוגית וטיפוח הסקרנות, האוטונומיה, האותנטיות והיצירתיות של הלומדים.

המכון מתמקד בשמונה תחומי עשייה מרכזיים:

1. גישות חדשות בחינוך, בהוראה ובהכשרת מורים ברוח החינוך ההומניסטי, הדמוקרטי, היצירתי והדיאלוגי.
2. חינוך פוליטי לאזרחות דמוקרטית, חינוך ערכי וחינוך לצדק חברתי, חינוך רב-תרבותי, חינוך לשלום, חינוך סביבתי.
3. תרבות ישראל (מורשתית ועכשווית), יהדות כתרבות ותרבות ים-תיכונית.
4. חינוך אסתטי ואמנויות יצירה, במה, עיצוב, ומדיה.
5. חינוך לאורח חיים בריא (חינוך גופני ואוריינות בריאותית).
6. רשתות מחקר (ישראליות ובינלאומיות).
7. רשתות חינוך: מכללה, בתי ספר וקהילה.
8. חינוך ותקשורת, טכנולוגיה בחינוך, מדיה דיגיטלית וכתובה.

פעילות המכון מתקיימת במסגרת חמש יחידות ייעודיות:

קתדרת אונסקו לחינוך הומניסטי – בראשות פרופ' נמרוד אלוני

יחידה זו פועלת בזיקה לארגון אונסקו העולמי ולוועד הישראלי לאונסקו כדי לקדם את החינוך ההומניסטי בישראל ובעולם. מיזמיה השונים כוללים: פרסומים אקדמיים ופיתוח דגמים חינוכיים בתחום החינוך ההומניסטי – למסגרות פורמליות ובלתי-פורמליות; כתיבת "ספרי הניסוי" של מוסדות חינוך ניסויים-הומניסטיים – הפועלים בהדרכה משותפת של המכון ושל הגף לניסויים ויוזמות במשרד החינוך; תשתיות פדגוגיות ומאבקים ציבוריים הנוגעים לשכבות החלשות ולילדי הפליטים ומהגרי העבודה; הכנת ניירות עמדה והעמדת בימות דיון בתחומי החינוך ההומניסטי, דיאלוגי, ביקורתי, רב-תרבותי, סביבתי, פוליטי-דמוקרטי, אמנותי-יצירתי, יהודי-פלורליסטי, וחינוך לצדק חברתי ושלו.

היחידה להדרכה וליווי של מוסדות חינוך – בראשות ד"ר ניר מיכאלי

ייעודה של יחידה זו הוא בניית רשת חינוכית – גני ילדים, בתי ספר, תנועות נוער, רשויות מקומיות ורשתות חינוכיות – הפועלת ברוח ההשקפה ההומניסטית-חברתית של סמינר הקיבוצים ושמהווה שדה התנסות לסגל המכללה והסטודנטים (דגם של בית חולים אוניברסיטאי). היחידה מאגמת פעילות של רשת חמ"ה, המרכז לפיתוח מנהלים, המרכז להורות ומשפחה ויוזמות של מסלולים ומורים במכללה לכדי עשייה חינוכית שתסייע בקידום ושיפור של מוסדות החינוך והעמדת מנגנון ללימוד מהצלחות חינוכיות.

היחידה למחקר ולהערכה – בראשות ד"ר סמדר דוניצה-שמידט

היחידה למחקר ולהערכה פועלת לקידום המחקר החינוכי בישראל, ומתמקדת בשלוש זירות: בזירה הפנים-מכללתית – מחקרים וסקרים לטובת קידום הכשרת המורים בסמינר הקיבוצים; בזירה הבין מכללתית (כולל עם מכון מופ"ת), בזירה הכלל-ישראלית – מחקרים וסקרים עבור משרד חינוך, רשויות מקומיות ומוסדות חינוך; ובזירה המחקרית-עולמית – שיתופי פעולה, מחקרים ופרסומים אקדמיים בענייני חינוך, חברה ותרבות. במסגרת פעילותה מקדמת היחידה גם השתתפות ברשתות מחקר בינלאומיות ובסיוע כספי ואקדמי להפקת ספרים ומאמרים בתחום החינוך בכלל והכשרת מורים בפרט.

היחידה לכנסים חינוכיים – בראשות פרופ' נמרוד אלוני ובניהול גב' אושרית דר

יעוד היחידה הוא לארגן ולהפיק כנסים אקדמיים וחינוכיים, בעלי אופי בינלאומי או כלל-ישראלי, אשר בהם סמינר הקיבוצים יעמיד תרומה משמעותית לשיח החינוכי – הן במישור הציבורי והן במישור הפרופסיונאלי יעודי. גולת הכותרת של יחידה זו היא הכנס השנתי לחינוך מתקדם (בשיתוף עם עיריית תל אביב-יפו), אשר מזמן לציבור גדול של אנשי חינוך ואקדמיה (למעלה מאלף איש כל שנה) מפגשי עיון ודיון עם בכירי אנשי החינוך והאקדמיה, המדע, התרבות, האמנות, והממשל – כולל חתנים וכלות של פרס נובל ופרס ישראל, נשיא המדינה, ראש הממשלה ושר החינוך.

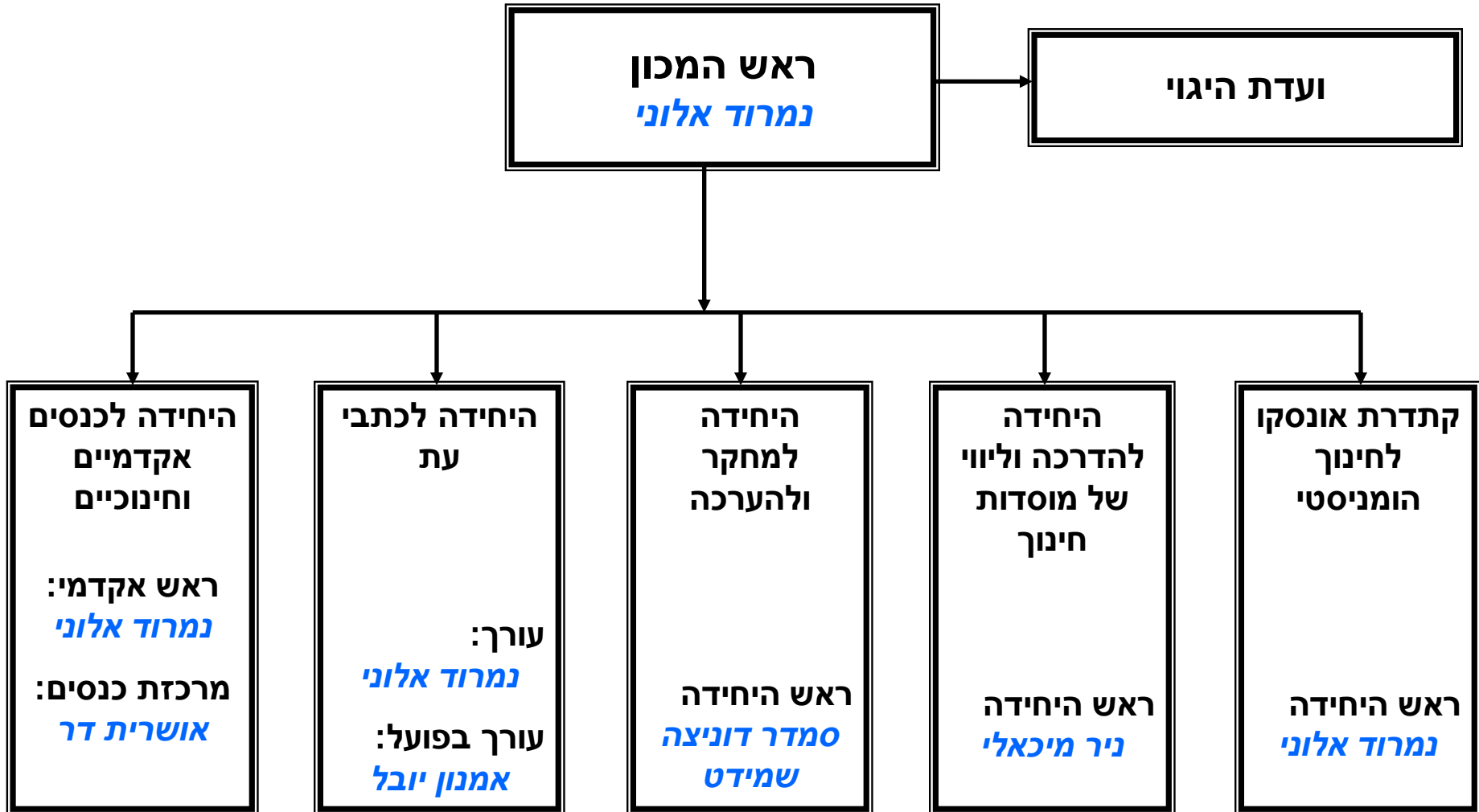
היחידה לכתבי עת – עורך ראשי פרופ' נמרוד אלוני, עורך בפועל ד"ר אמנון יובל

ייעודה של יחידה זו הוא להקים ולהפעיל את מערך כתבי-העת של סמינר הקיבוצים, כשבראשם כתב עת מדעי שפיט בתחומי החינוך, החברה והתרבות. כתב-עת זה נמצא בהליכי תכנון ובנייה, הוא אמור להיות בעל גישה אינטלקטואלית-מעורבת ולשלב גישות הגותיות-רפלקטיביות, היסטוריות-תרבותיות, חברתיות-אקטואליות, איכותניות-פרשניות, ואמפיריות-כמותיות. במקביל, ימשיכו לצאת לאור "החינוך וסביבו" – ככתב העת הביתי של סמינר הקיבוצים; "מחשבה רב-תחומית בחינוך ההומניסטי" – ספר המאמרים של הכנס השנתי לחינוך מתקדם; ו"בין המילים" – כתב העת המקוון לטיפול בהבעה ויצירה, של בית הספר ללימודים מתקדמים.

מתחמי המכון

- מתחם ה- M.Ed.: נמרוד אלוני, אושרית דר, דור הררי, סמדר דוניצה-שמידט, עדינה משעל, אמנון יובל ויעל אוחיון
- מתחם מועדון המוסמכים: שירה ניב, איל נוח, חוקרת
- מתחם היסודי, אגף ג': 6 חוקרות
- ניר מיכאלי נשאר במשרדו שבבניין ההנהלה

תרשים המכון

היחידה לליווי והדרכת בתי ספר

עקרונות:

- הערכים המנחים, הגישה החינוכית והתכנים הפדגוגיים – הכול על פי הרוח החינוכית ושדרת הערכים של סמינר הקיבוצים: חינוך הומניסטי, פדגוגיה דיאלוגית, ואחריות חברתית-סביבתית.
- ההדרכות וההשתלמויות "נתפרות" בהתאמה ייחודית למוסדות החינוך (גני ילדים, בתי ספר וארגונים חינוכיים) על פי מתכונות שונות המתייחסות לצרכים ולמשאבים.
- **בי"ס אורנים, יקנעם** – לקראת בית ספר ניסויי הומניסטי-סביבתי.
- **בי"ס בליך, רמת גן** – שנה שנייה של הדרכת מחנכי כיתות ט' בחינוך ערכי-חברתי-אזרחי
- **פורום מנהלי תיכונים רמת גן** – השתלמות והעשרה בתחומי החינוך, החברה והתרבות.
- **חטיבת ביניים יד גיורא, הרצליה** – שנה שנייה: מצוינות ומצפוניות – חינוך מדעי, הומניסטי וסביבתי.
- **בי"ס תיכון רב-תחומי "רמות", באר שבע** – שנה ראשונה, השתלמות חדר מורים.

- **בי"ס אלזהרא** – סיוע מול משרד החינוך וגישויים לקראת רשת בתי ספר ערביים-הומניסטיים.
- **בי"ס ויצמן, חולון** – עם החינוך היצירתי.
- **בי"ס שמיר, חולון** – עם החינוך היצירתי.
- **בי"ס הירדן** – בניית מערך ציבורי ופדגוגי תומך ומלווה נוסח ביאליק-רוגוזין.
- **קמפוס ביאליק רוגוזין:** חטיבה צעירה – הדרכה בתחום רכישת שפה בחברה רב-לשונית; חטיבת ביניים – הדרכה בתחום החינוך למדעים; הדרכת הסגל בשלושת הבתים – ועדת היגוי + הדרכת כלל סגל ההוראה בהטמעת האמנה החינוכית (שנה שלישית).
- **קרן רש"י** – משא ומתן לקראת שותפות ברשת בתי ספר יסודיים והכשרת מנהלי מרכזים לגיל הרך.
- **מחלקת החינוך של התנועה הקיבוצית** – משא ומתן למערך השתלמויות והכשרה.

צוות מרצים ומדריכים

נמרוד אלוני, קובי גוטרמן, אלון גן, חנוך בן פזי, שי פרוגל, ניר מיכאלי, רות הרתאן, לילך מרום, אילת שוסטר, אילנה אבישר, דיוויד דוניץ, איריס אלקחר, נורית דביר, ורד גינזבורג, דור הררי, ניבי שנער, יוסי איתן, בתיה צור, אניטה רום, איריס סלונים, איריס אפק, דורון לדרר, שניאור עינם, אורי קציר, אריה ונגר, חגית גור זיו, שלי פתאל, ליאורה ביאלר, שרון צ'כובר.

יעדי היחידה

- התבססות במוסדות החינוך הקיימים – ללא הרחבת מספר בתי הספר המעורבים.
- שותפיות ברשתות חינוכיות דוגמת רש"י והתנועה הקיבוצית – במתכונת הכשרת סגל והדרכתו.
- הקמת רשת בתי ספר ערביים-הומניסטיים (התבססות על מנהלים שלומדים או למדו בתוכניות של פיתוח מנהלים ובבית הספר למוסמכים). בהמשך, גיוס כספים מקרנות חיצוניות.
- הדרכת סגל תיכון עירוני ד' בתל אביב.

היחידה למחקר והערכה

המשך והרחבה בתחומים המסורתיים של יחידת המחקר:

צוות של 8-9 חוקרות, רובן בחצי משרה: סמדר דוניצה-שמידט, רותי זוזובסקי, גל הרפז, ענת שביט מילר, אירית לוי-פלדמן, טל שמר-אלקיים, רינת ארביב-אלישיב, אניה גליקמן וקטיה רוזנברג.

מגוון פרסומים לסגל המכללה – עלון יחידת המחקר, תקציר פרסומים, קול קורא לפרסומים ועוד; מגוון מחקרים וסקרים הקשורים ב"יש דרך", מעורבות חברתית, והערכת תוכניות במכללה; מחקרים עבור מוסדות וארגונים חיצוניים.

- ביצוע מחקרים, הערכות, סקרים ובדיקות על פי מגוון יוזמות ומיזמים ובהתאם לצרכים ובקשות של הנהלת המכללה.
- עידוד מורי המכללה לבצע מחקרים ולשלב עשייה מחקרית בתהליך ההוראה שלהם (כולל סיוע מתודולוגי, תקצובים והדרכות).
- תמיכה בהצגת מחקרים בכנסים בארץ ובחו"ל, בתמיכה בהוצאת ספרים על-ידי מורי המכללה, ובתמיכה בדוקטורנטים.
- קשרים עם חוקרים ומוסדות בחו"ל ובאופן קונקרטי גם שותפות בפיתוח הקשרים עם חוקרים באוניברסיטת הלסינקי בפינלנד.

יעדי היחידה

- השתלבות במחקרים כלל-ישראליים, ממשלתיים ובין-לאומיים – כולל עם קרנות מחקר.
- שותפיות בפורמים בין-תחומיים במכללה להכנת מחקרים וניירות עמדה למערכת החינוך.

היחידה לכנסים: בין-לאומיים וכלל-ארציים

השפה שעושה אותנו: חינוך ותרבות בשנת הלשון העברית הכנס ה-6 לחינוך מתקדם

- מליאת פתיחה: הסופר חיים באר ויו"ר הכנסת, רובי ריבלין.
- מליאת סיום: הנגיד סטנלי פישר, שר החינוך ורון חולדאי – שותפות עם THE MARKER והובלת המושב על ידי גיא רולניק – עורך העיתון.
- מושבים:
 1. מושב לשון קטנים: ספרות ילדים ופיתוח היסוד האישי והתרבותי.
 2. מושב בין "השלום לך" ל"סבבה", ובין הקלאסי ל"אס אם אסי": על העברית הרווחת והישראלי המצוי
 3. מושב לשון צדק ואתגרי החינוך הערכי והאזרחי.
 4. מושב שפת זכויות ושפת חובות באמנה ההחינוכית.
 5. מושב דיבור דיאלוגי וחינוך עם פנים אנושיות.
 6. מושב שפה מחכימה, שפה מתחמנת והחינוך להבחין בין השתיים.

יעדי היחידה

- הפקת הכנס ה-6 לחינוך מתקדם + הפקת נייר עמדה + יחסי ציבור.
- כנס נוסף, אחד או שניים, בעלי אופי אקדמי ואקסלוסיבי, כלל ישראלי או בינלאומי – דוגמת מומחי חינוך מסמינר הקיבוצים ומאוניברסיטת הלסינקי (כולל הזמנת אורחים ומומחים).

היחידה לכתבי עת

- נעשה ונשמע – רבעון פנים מכללתי לסגל המורים
- החינוך וסביבו – כתב העת השנתי של סמינר הקיבוצים
- מחשבה רב-תחומית בחינוך ההומניסטי – ספר ההרצאות של הכנס השנתי לחינוך מתקדם
- בין המילים – כתב העת המקוון לטיפול בהבעה ויצירה, של בית הספר ללימודים מתקדמים
- גילוי דעת: כתב עת רב-תחומי לחינוך, חברה ותרבות (אקדמי-שפיט, פעמיים בשנה)

כתב-עת רב-תחומי לחינוך, חברה ותרבות קול קורא להגשת מאמרים ל"גילוי דעת"

- מערכת "גילוי דעת", כתב-עת חדש שגיליונו הראשון יצא במהלך 2011, קוראת לחוקרות ולחוקרים בתחומי החברה והרוח לשלוח אליה מאמרים מקוריים פרי-עטם.

"גילוי דעת" – קווים לדמותו:

"גילוי דעת" הוא כתב-עת מדעי שפיט המתעד לצאת לאור פעמיים בשנה על ידי מכללת סמינר הקיבוצים, וששם לו למטרה להעשיר ולהעמיק את הדיון בסוגיות חינוכיות, חברתיות ותרבותיות המעסיקות את החברה הישראלית והעולמית עם תחילת העשור השני של המאה ה-21.

מתוך עמדה המאמינה בחשיבותה של ראייה אינטלקטואלית רחבה ומקפת ושל קשת מגוונת של נקודות מבט ותחומי מחקר ושיח, כתב העת יפרסם מאמרים שישקפו מנעד רחב של פרספקטיבות דיסציפלינאריות, שיטות חקירה והשקפות ערכיות. בהתאם לכך, המערכת כוללת, לצד חוקרים בתחומי החינוך, מלומדים בעלי שם מתחומי-דעת שונים במדעי החברה והרוח. לא יופיעו ב"גילוי דעת" מאמרים המטפלים בנושאים ספציפיים ומצומצמים באופן כזה שאינם מאירים כלל סוגיות והיבטים רחבים ושאינם בעלי השתמעויות החורגות מהמקרה הקונקרטי שהם עוסקים בו. כתוצאה מכך, נימנע מלפרסם מאמרים העוסקים בסוגיות תוך דיסציפלינאריות שאין להן רלוונטיות מובהקת לשיח החינוכי. המכנה המשותף של המאמרים שיתפרסמו יהיה מקוריותם, יכולתם להתמודד עם סוגיות מרכזיות בשיח החינוכי והציבורי ותרומתם למבט רחב ומשמעותי על הנושא שבו יעסקו. אנו מעודדים באופן מיוחד הופעתם של מאמרים ביקורתיים ובעלי תכנים שנויים במחלוקת, מתוך אמונה בחשיבותה של נועזות אינטלקטואלית ומתוך רצון להפוך את "גילוי דעת" לאתר מרכזי לחידוד ולליבון שאלות יסוד ישראליות וגלובליות.

עורך ראשי: פרופ' נמרוד אלוני, עורך בפועל: ד"ר אמנון יובל

המערכת (על פי סדר הא"ב):

פרופ' דן אבנון, ד"ר איימן אגבריה, פרופ' חיים אדלר, פרופ' יאיר אורון, פרופ' ניב אחיטוב, פרופ' אבנר בן עמוס, פרופ' מרים בן פרץ, ד"ר אזה ברגר, פרופ' מירי ברוך, ד"ר דפנה גולן, ד"ר רבקה ודמני, פרופ' רות זוזובסקי, פרופ' צבי טאובר, פרופ' ציפי ליבמן, פרופ' אייל נוה, פרופ' גבי סלומון, פרופ' פניה עוז-זלצברגר, פרופ' פייסל עזאיזה, פרופ' משה צוקרמן, פרופ' יצחק קשתי, פרופ' אריאל רובינשטיין.

יעדי היחידה:

- גיליון ראשון לקראת אוקטובר 2011 ואיסוף מאמרים לגיליון שני, ובניית מערך הפצה ושיווק – כולל מדי פעם ימי עיון סביב הוצאת גיליון חדש. + תקצוב ברור ועובודה עם עורכת לשונית נוספת.
- הזמנת מאמרים ומסות מאנשים בולטים לגיליון הראשון.

קתדרת אונסקו לחינוך הומניסטי

מעורבות במוסדות חינוך:

- בית הספר הניסויי, הומניסטי ומתקשב, "גנים" בגני תקווה – המשך ליווי אקדמי.
- גן ניסויי בהתנהלות הומאנית "חיננית" בחולון – הפקת ספר הניסוי.
- בית הספר ההומניסטי-סביבתי "אורנים" ביוקנעם – הדרכה בתוכנית שואפי ניסוי.
- יוזמה להקמת רשת בתי ספר הומניסטיים-ערבים (עם אלזהרא בלוד ואחרים).
- פורום מסייע לילדי פליטים ומהגרי עבודה וכן ליווי והדרכה בגני ילדי הזרים, בליווי של איריס סלונים ובשותפות איריס אפק, דורון לדרר, דור ונמרוד ועוד מורים מתנדבים – וגם סטודנטים בקורס ובמעורבות חברתית.
- **יהדות כתרבות:** שני קורסים שנתיים בשיתוף המרכז להכשרה ולפיתוח מנהלים במערכות החינוך ובמימון של קרן פוזן – אחד פתוח לכול ואחד לעיריית תל אביב.

קשרים עם העולם

- **שותפות ברשת אוניברסיטאות אירופאיות**, בתוכנית אירסמוס, לחינוך לאזרחות דמוקרטית בחברה רב-תרבותית (תוכנית תלת-שניתית למרצה + שני סטודנטים).
- **פיתוח רשת קתדראות לחינוך הומניסטי** עם הולנד (אוטרכט), פינלנד (הלסינקי) ומדינה ערבית או אוניברסיטה פלשתינאית.
- **קשרים עם מטה אונסקו העולמי** ועם שגריר ישראל לאונסקו בפאריס.
- **קשרים עם פינלנד:** עם מנכ"ל משרד החינוך + יצירת תשתית לסמינרים מחקרניים משותפים עם אוניברסיטת הלסינקי.
- התחלת קשר ושותפות בכנס עם רג'יו אמיליה העולמי (כנס בדצמבר במרכז רבין).

פורומים הגותיים-מחקריים לחינוך מתקדם – פיתוח תורה חינוכית ופרקטיקה-יישומית:

- חינוך לקיימות חברתית-סביבתית – במשותף עם המרכז לחינוך סביבתי של חירייה.
- חינוך פוליטי לאזרחות דמוקרטית – המשך משנה שעברה והתגייסות לכתיבת נייר עמדה.

יעדים:

- פורום לקידום החינוך היצירתי והאמנותי – לגבש יחד עם טל.
- פורום לחינוך גופני ואוריינות בריאותית – לגבש עם הדס, עקיבא וגילי.
- מיסוד מעמד עמיתי המכון, דרכי תגמולם ותוצרים נדרשים.
- מיסוד והרחבה של הקשרים עם העולם (בשיתוף עם היחידה הבינלאומית) – רשת קתידראות לחינוך, הפעלת התוכנית של האיחוד האירופי לחינוך לאזרחות דמוקרטית (יחד עם בית הספר למוסמכים), הידוק הקשרים עם פינלנד ובניית סמינריוניים אקדמיים משותפים.
- מציאת קרנות ומענקים כספיים לפרויקטים השונים – בסיוע היחידה החדשה של איריס פרל.
- פרסום, באתר המכון ובבימות נוספות, של חברי הסגל ומגוון הפרסומים וההישגים האקדמיים.